

Doçentlik yönetmeliği değişiklikleri neyi anlatıyor?

Burhanettin Kaya¹

¹Prof. Dr., Haliç Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-6480-1451>

Uzun yıllardır yaptığımız tartışmaların halen canlı olduğu, hem saptamaların hem de eleştirilerin güncelliğini koruduğu konuların başında üniversitelerde uygulanan akademik yükseltme ölçütleri ve Üniversitelerarası Kurul'un düzenlediği Doçentlik sınav ya da atama ölçütleri geliyor. Günümüzde araştırmaların çoğu akademik yükseltme amaçlı ve daha çok niceliksel bir düzeyi tutturmak amacıyla üretilen araştırmalardan, yine bu bağlamda kimlik bulan yüksek lisans, doktora ve uzmanlık tez çalışmalarından oluşuyor (1). Bu araştırmalar hayatı, dünyayı ve bilimi değiştirmeyi amaçlayan özgün sonuçlara ulaşmaktan öte bir akademik aşamayı tamamlamak amacıyla yapıyor. Her zaman ulusal ve uluslararası yayın olma niteliği kazanamayan bu araştırmalar, bir süre sonra bir veri ve makale çöplüğü oluşturuyor. Emek ve değer kaybı da cabası. Bu süreci tetikleyen en önemli itkililerden biri günümüz bilim dünyasında özellikle akademik yükselme sürecinde bilimsel çalışmaların daha çok niceliksel olarak ele alınması, araştırmaların aceleciliği ve bir sayı olarak değerleri. Diğer önemli bir nedeni de Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) ve Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı'nın (ÜAK) akademik yükseltmelerde tanımladığı standartların Türkiye'nin gereksinimlerini karşılayacak, ülkede yaşanan olay, olgu ve gelişmeleri anlaşılır kılacak araştırmalardan öte daha çok batının, ABD ve Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinin, diğer bir deyişle uluslararası kapitalizmin ihtiyaçlarına yanıt verecek araştırmaların, bu ülkeler herhangi ekonomik bir yük altına girmeden, üretilmesine yol açmasıdır. Bu sürecin özellikle ilaç ve tıbbi teknoloji endüstrisinin yönlendirici olduğu çoğunlukla biyolojik temelli araştırmaların sayısının artırdığını söyleyebiliriz (1).

Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı belli aralıklarla akademik atama ve yükseltme ölçütlerini, doçentlik koşullarını güncellemektedir. Doçentlik yönetmeliği bundan önce 2016 yılında güncellenmiş ve önemli değişiklikler yapılmıştı. O dönemdeki değişikliklere baktığımızda uluslararası yayın kategorisini belirleyen tarama indekslerinde yer alması gereken yayın sayısı ile ilgili belirlemeler dışında tek yazarlı olmanın büyük avantaj sağladığı bir puanlama sistemi oluşturulmuştu. Bu düzenlemelerle ayrıca akademik yaşam süresince yürütülen tüm etkinlik ve çalışmalar, kitap yazarlığı, editörlük, patent, atıf, danışmanlıklar, projeler, toplantılar, eğitim-öğretim faaliyetleri bir biçimde bu puanlamanın içine alınmıştı. Bu değişiklikler olumlu olarak görülüyordu. Fakat bu düzenlemelerin özellikle uluslararası yayınları öne çıkarması ve ulusal yayınları yeterince desteklememesi en önemli eksikliklerinden biriydi. Bu eğilim ulusal alandaki çalışmaların ve ülkenin gereksinimlerine yanıt veren araştırmaların daha az yapılmasına yol açacak ve bu alandaki üretimleri azaltacak bir etki yaratma potansiyeli taşıyordu (2). Bu öngörü büyük oranda gerçekleşmiştir. Bugün tartışmaya çalıştığımız yeni ölçütlerde TR Dizin'de yer alan araştırmalara nispeten daha fazla puan verildiği görülse de 2016'dan bu yana ulusal nitelikli bilimsel yayıncılığın gelişmediğini, birçok yerli bilimsel derginin kapandığını, el değiştirdiğini, önemli bir kısmının Türkçe makale yayınlamayı bıraktıklarını, bazı ulusal dergilerin yalnızca İngilizce makale kabul ettiklerini, birçok derginin makaleleri çok yüksek ücretlerle, yazarlardan para alarak yayınladıklarını görüyoruz. 2023 yılında yapılan bu son düzenleme ve değişikliklerle de bu eğilimin hız kesmediği görülüyor. 2024'den itibaren uygulanacağı belirtilen yeni ölçütlerin bu sorunu

DOI: 10.5505/kpd.2023.95871

Cite this article as: Kaya B. What do the amendments to the associate professorship exam regulation mean? Turkish J Clin Psych 2023; 26: 151-154

The arrival date of article:15.09.2023, Acceptance date publication: 18.09.2023

Turkish J Clinical Psychiatry 2023;26:151-154

aşmaya olanak veren bir yenilik getirdiğini söylemek son derece güçtür.

2016 yılındaki düzenlemelerden bir süre sonra ise doçent olma sürecinde aşılması gereken son derece önemli bir aşama olan sözlü sınavın kaldırıldığını, yalnızca bilimsel dosya incelemesi üzerinden doçentlik unvanı verilmeye başlandığını da hatırlamamız gerekir. Önce ki yıllarda doçent olma kararını vermede önemli bir değerlendirme ölçütü olan doçentlik dersi anlatma zorunluluğu da daha önce kaldırılmıştı. Bu değişiklikler, görev tanımı öncelikle eğitim ve öğretim olan, bilimsel araştırma ve sağlık hizmeti sorumluluğu bundan sonra gelen öğretim üyesinin eğitim verme yetkinliğini, bunun sınanması ve sorumluluğunu devre dışı bırakan, üniversite eğitimine hasar varan bir karar olması açısından çok eleştirilirken, daha sonra sözlü sınavın da zorunlu olmaktan çıkarılması bu niteliksel erimenin giderek büyüdüğünü göstermektedir. Eğitici yetkinliğinden sonra klinik yeterlilik de değerlendirme dışı kalmış ve sadece yukarıda çerçevesini çizdiğim “bilimsel” çalışmalar üzerinden bir doçentlik değerlendirmesi sürece egemen olmuştur. Daha öne yapılmakta olan sözlü sınavları da daha çok bilgi ve bundan daha az oranda tutumu değerlendirmesi, klinik görüşme becerilerinin sınamayı amaç edinmeyen niteliği, bunun yanında etik dışı yönlendirmelere de açık oluşuyla adayın doçentlik sürecini keyfiyete de mahkûm eden bir uygulama olarak sorunluymuştu. Bu nedenle sözlü sınavların daha da nitelikli hale getirilmesi, niteliğinin artırılması istenirken tümüyle kaldırılması tahrip edici, eğitimi kısırlaştırıcı bir değişimi başlatmıştır. 2023 yılında yapılan bu değişikliklerle bu erimenin, kısırlaşmanın nicelik ve yayın ölçütleri ile gizlenmesinin amaçlandığını, buna yönelik bir çaba sergilendiğini söylemek boş bir iddia sayılmamalıdır.

Peki, 2023 yılında yapılan bu değişiklikler neleri içeriyor?

Bu değişikliklerle:

1. SCIE veya SSCI kapsamındaki dergiler için Web of Science Quartile kategorisi dikkate alındığı,
2. Alan indeksleri tanımı kaldırılıp, bu tanım yerine

AHCI, ESCI, Scopus kapsamındaki dergilerde yayımlanan makaleler için puanlamalar yapıldığı, ilgili kategoride kalitenin artırılması amacıyla olduğu öne sürülen asgari sınır getirildiği,

3. Ulusal makale için TR Dizin kapsamındaki dergilerde yayımlanmış makalelerin puanının artırıldığı,

4. Her bir temel alan için asgari tek yazarlı yayın şartı getirildiği, var olanlarda sayının artırıldığı, başlıca yazar sayısının birden üçe çıkarıldığı,

5. Kitap ve kitap bölümü için WoS Book Citation Index'in referans alındığı, Bunun dışındaki kitap ve kitap bölümleri diğer şeklinde kategorize edildiği,

6. Diğer uluslararası/ulusal kitap bölümlerindeki editörlüğe ilişkin en çok tartışma yaratan değişikliklerden birisi olan sınırlamalara getirildiği,

7. Atıf kategorisinin Web of Science kapsamında yenilediği, TR Dizin kapsamındaki dergide yapılan atıflara daha fazla ağırlık verildiği, bunların dışındaki atıfların “diğer” başlığı altında değerlendirildiği,

8. Tüm temel alanlarda tamamlanmış tez danışmanlıklarının puanlandığı,

9. Tüm projelere tamamlanmış olma şartı getirildiği, bu projelerde görev tanımları puanlamada esas alındığı,

10. Tüm temel alanlarda yayınlanan bildirilerin puanlanmasında için Web of Science Conference Proceedings Citation Index'in referans alındığı, bunun dışındakilerin “diğer” olarak kategorize edildiği,

11. Eğitim/Öğretim faaliyeti başlıklı madde yenilediği,

12. Tüm temel alanlara “Patent/Faydalı Model” maddesi, “Ödül” maddesi ve “Diğer” (WoS h-indeksi, yurtdışı araştırma/öğretim faaliyeti) maddesinin eklendiği, yapılan eklemelerle patent

tanımlarının, patent/faydalı model tanımlamalarının yenilediği ve kapsamının genişletildiği görülmüştür (3).

Tüm bu değişikliklere bakıldığında hem bilimsel araştırma ve akademik üretimin neo-liberal kapitalizmin gereksindiği içeriği üretmeye yönelmesine hem de akademinin siyasal iktidarın gereksinimlerine yönelik bir bilimsel bilgi üretimi ve eğitim modelinin şekillenmesine olanak veren akademik ölçütlerin oluştuğunu, ilk doçentlik düzenlemesinden bu yana amaçlananın giderek daha da belirginleştiğini göstermektedir. Her ne kadar ÜAK başkanı tarafından bu değişikliklerin kaliteyi artırmak amacıyla yapıldığı söylene de (4) değişikliklerin ulusal ve uluslararası kapitalizmin ihtiyacına yönelik bir akademik rekabet ortamı yaratmayı temel aldığı izlenimi birçok çevrede paylaşılmaktadır (5,6,7). Örneğin yeni ölçütler arasında yer alan bir kitaba editör olabilmek için akademisyenlerin “YÖKSİS sistemine kayıtlı profesör olma ve bağlı olduğu üniversitesinden izin alma zorunluluğu” ifade ve düşünce özgürlüğünü açıkça yok sayan, bilimsel özgürlüğü ortadan kaldıran, bilimsel üretimi doğrudan siyasal iktidarın kontrolüne veren bir yönelimi göstermektedir. Bilim ancak “üniversiteden resmi izin alan” “profesör” denetiminde ve gözetiminde yapılabilen bir faaliyete indirgenmektedir. (6). Ayrıca bilimsel eserlerin (makale, kitap, bildiri vs.) puanlanmasında ÜAK’ın uluslararası merkezli WOS (Web of Science) Book Citation Index (BKCI), WOS Journal Index ve WOS Conference Proceeding Index’i referans alması nedeniyle araştırmacıları bu kuruluşlara mahkûm ettiği eleştirisi yapılmaktadır. Bu tarama indeksleri ticari kuruluşlardır. Bilimsel yayıncılığı yönlendiren ve temel amacı yüksek kar etmek olan uluslararası kuruluşlardır. Bu kararlarla ülkedeki tüm bilimsel üretimi, akademisyeni, bilimsel yayıncılık ile uğraşanları, bilimsel kongre düzenleyen kişi ve meslek kuruluşlarını küresel bir sermaye grubunun içine ittiği, bu kuruluşların egemenliğine boyun eğmeye zorladığı ve bunun aşılmasına olanak vermeyen bir zemin yarattığı öne sürülmektedir. Özellikle emek ve meslek örgütleri bu yeni ölçütlerle akademik eğitim ve üretimin yara alacağını ve kalıcı hasara uğrayacağını ısrarla vurgulamaktadır (5,7).

Yayınlanan kitabın “tüm bölümleri” başvuru

doçentlik bilim alanı ile “ilgili” olmak zorunluluğu ile ilgili getirilen koşulun karışıklık yaratacağı, örneğin siyasal psikoloji üzerine yazılmış bir kitabın, siyaset bilimine mi psikoloji alanına mı dâhil olacağı gibi karışıklıklar yaratacağı, bilimin sınırlarının ve kimin tarafında çizileceği konusunda belirsizlik yaratacağı söylenmektedir. Bu durumun disiplinler arası çalışmaları olanaksız kılacağı, bunun yanında üniversiteden izin almadığı için “yetkili sayılmayan” ama “editörlük yapan akademisyenler” değersiz sayacağı belirtilmektedir. Bu ölçütlerle “Lisans ve lisansüstü ders vermiş olmak koşulu getirilmesiyle, ön lisans programlarında ders veren/vermeye devam eden adaylar da dışarıda bırakılmıştır. Ayrıca ders verme faaliyeti en değersiz akademik faaliyet olarak puanlanmıştır. Ayrıca doçentlik için İlk başvurusunu yapıp üç dönem beklemek zorunda olanlara ilişkin hak ihlali yaratabilecek muğlaklıklar vardır (5).

Projelerde alınan görevlere yönelik puanlama, yürütücülere verilen payın yüksekliği projelerin hayata geçmesinde büyük payı olan genç akademisyenlerin emeğini görünmez ve değersiz kılmaktadır. Buradaki hiyerarşi bilgi ve becerinin değil statüden kaynaklanan avantajların, yönetsel pozisyonların etkisini belirleyici kılacağını, bir ekip çalışmasının, kolektif bir üretimin tüm kazanımlarının bir kişinin hanesine yazılacağını düşündürmektedir. Tek yazarlı araştırma zorunluluğu da aynı sonuçları doğurmaya adaydır.

Özellikle patent ve ödül maddesinin eklenmesi, patent ve faydalı patent tanımları, bazı temel alanlarda bent sayılarının artırılması üniversite-sanayi işbirliği vurgusuyla bu güne dek sürdürülen ulusal ve uluslararası kapitalizmin gereksinimlerine yönelik bir akademik eğitimin teşvik edilmesi amacıyla, bu yöndeki temel ideolojik ve sınıfsal tercihleri daha da görünür kılmaktadır.

Sonuç olarak, yeni doçentlik değerlendirme ölçütleri ile birlikte akademik yükseltme ilke ve ölçütleri tarihsel olarak tartışılmaya devam edecektir. YÖK ve ÜAK bu ölçütleri belirlerken alandaki meslek örgütlerine, bilimsel kurum ve kuruluşlara, alandaki yetkin akademisyenlere danışmadan, işbirliği kurmadan siyasal iktidarın talep ve talimatlarıyla

düzenlemeler yapmaktadır. Özellikle başta Türk Tabipleri Birliği ve uzmanlık dernekleri olmak üzere eğitim ve meslek örgütlerinin yapması gereken bu konuda sessiz kalmamak, kapsamlı çalışmalar yapmak, raporlar yayınlamak, baskı grupları oluşturmak, YÖK ve ÜAK'ı toplumun gereksinimlerine karşılık verecek akademik üretimi geliştiren bilimsel, etik ve dayanışmayı temel alan düzenlemeler yapmaya zorlamak olmalıdır.

Yazışma Adresi: Prof. Dr., Burhanettin Kaya, Haliç Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye
burha65@yahoo.com

KAYNAKLAR

1. Kaya B. Editörden. Klinik Psikiyatri Dergisi 2015; 18(4): 111.
2. Kaya B. Editörden. Klinik Psikiyatri Dergisi 2015; 18(1): 4-5.
3. Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı (ÜAK). Doçentlik başvuru şartlarının değişikliğine ilişkin duyuru. 9 Eylül 2023; <https://www.uak.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2023/8/docentlik-basvuru-sartlarinin-degisikligine-iliskin-duyuru.aspx#:~:text=NOT%3A%20Do%3%A7entlik%20Y%3%B6netmeli%4%9Fi'nin%20ilgili,de%4%9Fi%3%9Fen%20ba%3%9Fvuru%20%3%9Fartlar%4%B1na%20t%20olacaklard%4%B1r> Erişim 15.09.2023
4. Çalışkan A. Doçentlikte yeni dönem: Daha mı zorlaştırılacak? Söyleşi; <https://medimagazin.com.tr/guncel/docentlikte-yeni-donem-daha-mi-zorlastirilacak-106581> Erişim: 15.09.2023
5. Eğitim Sen. Eğitim Sen doçentlik başvuru şartlarındaki değişiklikleri yargıya taşıyor. 12 Ağustos 2023; <https://www.evrensel.net/haber/496843/egitim-sen-docentlik-basvuru-sartlarindaki-degisiklikleri-yargiya-tasiyor> Erişim: 15.09.2023
6. Sarıtaş Ü. Doçentlik başvuru kriterleri yine değişti. Olaylar ve görüşler, Cumhuriyet 5 Eylül 2023; <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/olaylar-ve-gorusler/docentlik-basvuru-kriterleri-yine-degisti-prof-dr-ulku-saritas-2115988> Erişim 15.09.2023.
7. Türkiye Yayıncılar Birliği. Yeni doçentlik kriterleri kararları hakkında basın açıklaması. 21 Ağustos 2023; <https://turkyaybir.org.tr/yeni-docentlik-kriterleri-karari-hakkin-da-basin-aciklamasi/> Erişim: 15.09.2023